

Ačkoli člověk má denně příležitost upřímně se zasmáti marným žehračům na věčnou změnu a věčný vývoj, přece i sám někdy zatouží po „starých zlatých časech“, hodně

5 starých, idylických a copatých.
 Ve dnech, kdy je venku bídné počasí, láska přírody se na nás hněvá nejmrzutějším způsobem a moře mazlavého bláta tolik připomíná mi to druhé, ještě mazlavější bláto, které se dere ze statisícových hrdel žvanivého věku, a ne-
 10 mohouc ani napodobiti krásy a dobroty ztepilých duší a tvůrců, stříká aspoň po jejich podpatcích; ve dnech, kdy prahnu po zimním spánku zvířecím, a nemoha se mu oddati, činím svým pravidelným zaměstnáním věrnou chůzi po uhlopříčce svého doupěte, chůzi, která se v ničem
 15 nepodobá pobíhání šelmy v kleci, nýbrž jest konána pozorně a láskyplně, v takových dnech sním někdy o věku, kdy dopravnictví bylo ještě zcela primitivní a těžkopádné a docela malé noviny byly velmi vzácné. Jak důležitá, velebná, rozněcující byla tehdy každá nová zvěst! Jak
 20 nevyhnutelné, hluboké, posvátné bylo každé poslané slovo!

Je to tak těžké, a přece tak sladké, představovati si život nezatopený dosud literou. A pak, když se člověk pomalu vrací z tohoto jiného, pokojnějšího světa, kdy slovo na-
 25 psané nebo tištěné pro vzdáleného čtenáře bylo tak vzácné a úctyhodné, jak úžasný, apokalypticky přízračný je dnešní rozmach tisku a korespondence, věčná lavina, zasypávající dnem i nocí ohromnou většinu civilizovaného lidstva. Jaká by to byla bývala děsná utopie v příšerné utopii dnešního
 30 pořádku pro člověka z těch starých časů, kdyby mu ji byl líčil nějaký jasnovidec! A jaká je to utopie pro člověka, jenž jasně vidí dnes celou její hrůznou nesmyslnost i logičnost! Jak vyvrací svými strašlivými vlastnostmi subtilními i podlými nemožnost všech utopií, co jich kdy bylo zesno-
 35 váno lidskými i nadlidskými mozky a srdci, jaké právo

nám dává sníti budoucnost nesmírně hrůznou nebo nesmírně krásnou nebo nesmírně unavenou!

Je jistě stejně velikosti jako směšnosti v tomto oceáne literatury, veřejné i soukromé. Ale ze hřmějícího orkánu, 5
jejž domníváte se někdy slyšeti i v samotě nejodlehlejší a nejpečlivěji uzavřené, z orkánu, složeného z hukotu a klepotu statisíců tiskařských strojů a skřípotu miliónů per, zaslechne člověk někdy jakoby úzkostlivý výkřik touhy po nějakých mezích toho všeho a ve dnech skleslosti řekne si, že dnes přece jen ani Victor Hugo nezvolal by „Věk 10
náš je velký!“ a že básník méně patetický měl by více práva počítí svou ódu slovy „Věk náš je utlachený!“

Zdá se ovšem, že největší spousta potišťného papíru patří na vrub obchodní kalkulace; zájem hospodářský ji vyvolává. Ale není-li nejvýš pravděpodobno, že od lidí, 15
kteří svým řemeslem jsou nuceni stále dodávati nespočetná zbytečná slova, učí se všichni ostatní lidé nešetřiti slovy, marniti jimi, tlachati, i když nejsou ani svým talentem, ani povoláním vedeni k tomu, aby spisovali? Slyší-li člověk, který nemá co říci, stále kolem sebe legion bližních, 20
kteří důležitě vykládají to, co sám by mohl říci, to jest nic, co by se mělo říci, zda nedostane také chuť mluvit?

Odkud odjinud, ne-li z četby, která jest docela na jejich úrovni, vezmou dnes zcela všední běhny odvahu psáti memoáry na způsob velikých mužů nebo pozoruhodných 25
žen? Kterak by se mohly domnívati, že jejich nevěstčí příhody mají aspoň trochu té schopnosti zajímati nás, kterou oplývají vznešená a hluboká dobrodružství nadaných, kdyby nebyly vychovány nevěstkami péra?

To je ovšem příklad příliš drastický a vzdálený nás. Jsou 30
jiné, všeobecnější, méně nápadné, ale snad ještě výmluvnější. Reaguje-li inteligentní, veřejně činný člověk na každou poznámku o sobě pravidelně dvěma, třemi, výjimečně aspoň jedním dopisem, nehledíc ani k případům, kdy taková poznámka vzbudí sloupce a strany polemik, je to 35
zbytečné a nectnostné plýtvání slovy čili tlachavost. A na druhém pólu: Domnívá-li se slečinka nebo panička, dobře či špatně vychovaná, že každý rozmareček její nelogické

duše a každá událostka jejího domácího i salónního života musí býti pečlivě zaznamenána v dopisech přítelkyním, z nichž rodí se laviny žvástů, je to zbytečné a necudné mrhání slovy čili tlachavost.

5 Ano, tisk způsobil již a způsobil ještě strašlivě mnoho zla, ale snaží se i sám vyvážit je dobrem; kdežto korespondence, zejména odmyslíme-li si tu vše suché, oficiální a nezbytně nutné našemu dnešnímu životu (což jsme mohli konečně i při tisku učiniti), nikdy nebude moci vyrovnati
10 své *dal* se svým *má dáti* a každý pořádný člověk bude jejím nešťastným věřitelem.

Dopis je otec nejzbytečnějších zel. Tato příliš snadná a lehkomyšlně pojímaná možnost poslati komukoli na kusu papíru urážku nebo vyznání lásky, protest nebo zdvořilou
15 poklonu, prokletí nebo požehnání v okamžiku sotva se zrodivšího přání, plodí husté pletivo zcela ničemných, neodůvodněných, neuvážených poměrů člověka k člověku, které, povstavše ze zbytečnosti, ukvapenosti, omylu, mohou býti toliko trýzní a zlem. Nemnoho jest asi lidí, kteří toho
20 nezakusili, ale zda však není jich ještě méně, kteří si cele uvědomili, že snadnost korespondence, spojená s tlachavostí lidskou, uvolňuje pouta ohavným náruživostem lidským, jako jest ješitnost (nikoli hrdost ovšem) nebo zloba (nikoli hněv) nebo mstivost (nikoli netrpění křivdy) nebo
25 pomlouvačnost (nikoli neohroženost v úsudcích) a jiné.

Vedlo by mne to ovšem příliš daleko, kdybych chtěl vypočítávati i jen nejhlavnější bědy, působené zbytečnými, neuváženými, ješitnými, zlými, mstivými, pomlouvačnými dopisy. Dopis je také nejzákeřnější nepřítel člověka. Osobně
30 toliko počestný loupežník dovolí si tě přepadnout tak nevítaně, neočekávaně a netušeně jako leckterý ten dopis, třeba dopis učitele kultury, dopis džentlmena, dopis nejhodnějšího člověka. Neohlášené a nevítané návštěvě dáš se zapříti, to je tvé svaté právo ve tvém domově; ale u dopisu roz-
35 trhneš obálku, obsah přečteš a hle! — máš na krku nějakou pitomou povinnost, nepříjemnou záležitost, kterých jinak byl bys zůstal ušetřen, někdo přišel ti zkazit snídání, otrávit krásný den, znečistit vzduch, někdo, kdo by se toho osobně

nebyl odvážil... A tato zákeřnost dopisu je téměř tím větší, čím dopis je podepsanější, čím podepsané jméno více váží a zavazuje. Neodpovíme-li na dopis pana Kohokoliv, dopouštíme se nejvýše nezdvořilosti; neodpovíme-li však na dopis pana Slovtutného, spášeme zločin, který se nám může strašlivě vymstít. Kterak nevinný jest proti dopisu podepsanému dopis anonymní, jehož smysl z hlouposti na hloupost vypočítaný dávno jest prohlédnut a jejž házíme do ohně s úsměvem!

Nejhorší však vlastnost dopisu jest jeho nepatrná věrohodnost, tím nebezpečnější, že právě nejchoulostivější dopisy jsou nejméně věrohodné, poněvadž jsou výplodem afektu nebo pózy nebo intriky. Kolik dopisů znělo by zcela jinak, kdyby byly psány po spánku místo před spánkem! A to jsou právě dopisy poměrně ještě upřímné, třebaže jejich upřímnost jest upřímností vzrušených okamžiků, která s postupujícím uklidněním stává se lží.

Skoro šmahem patří k této kategorii dopisů listy žen, aspoň těch žen, které dosud nenapodobují ve všem, tedy i ve psaní dopisů, muže. Náladovost, rozmarnost, nelogičnost, citová překotnost žen, tak rozkošná, je-li nám dopráno pozorovati ji — ze vzdálenosti, činí z jejich dopisů krásné dokumenty podivuhodné psychologie žen, ale běda tomu, kdo chce na tomto svéhlavém moři najíti cestu k pevnině, k historické pravdě čehokoliv. A třikrát běda těm, jichž se dotýká jejich „upřímnost“ — galantní jsem — stejně bezmezná jako zbytečná! A třikrát běda často i pisatelkám, které nedovedly mlčet!

Neznáte historii Charlotty d'Astanové? Asi před třiceti lety žil nedaleko Paříže populární francouzský sochař Casimir d'Astan a měl mladou, hezkou, milou paní. Všichni umělci, ať jsou žebráky nebo knížaty, mají potíže s penězi a ženami. D'Astan nebyl výjimka. Charlotta byla rozmarná jako nejvrtkavější dubnové počasí, známý dívčí světobol neopustil jí ani po prvním dítěti, její nervy nebyly v pořádku, a že nebyla logická a že nemilovala nesnázi života uměleckého, rozumí se téměř samo sebou. D'Astan ji miloval, zdá se příliš miloval, ale přesto, že žil se svým uzráva-

jícím uměním na venkově, trpěl mnoho stálými šarvátkami, stával se přecitlivělým, nedůvěřivým a samotářským. Nicméně v jasných dnech po domácích bouřkách dovedla býti Charlotta tak sladká a milující, tak pokorná, obětavá a dětinně krásná, že d'Astan zapomínal všech smutných dní a snil o harmonické lásce, která, těžce dobytá, k nim jednou vejde... Teď to však přijde. Charlotta psala ráda dopisy. A tyto dopisy to byly, které způsobily, že se stala pověstnou nejen v departementu seinském, nýbrž i po celé Francii, a že přišla předčasně o život. Neznajíc mezí ve své „upřímnosti“, spotřebovala mnoho vonných dopisních papírů, na nichž svěřovala pařížským přítelkyním své nálady a zpovídala se jim s podrobnostmi více než zbytečnými. Mnoho mrzutostí tím způsobila; leckterá „upřímnost“ na ní samé se vymstila. D'Astan pochodil při tom ovšem nejhůře. Nebolela ho sice lavina pomluv a tlachů, zato však málo vhod byl mu vliv, jež pomocí korespondence měly na Charlottu přítelkyně a tetky. Tu jednoho dne, když pracoval ve hlíně svého oblíbeného boha Pana laškujícího s dryádou, jež měla míti podobu Charlottinu, která byla právě velmi hodná a zamilovaná, dostal se mu do rukou dopis, jež Charlotta ve dnech mrzutých psala jedné z největších klepen pařížských a v němž líčila svůj život jako peklo a d'Astana jako člověka přes všechna ta leta, co jsou spolu, tak hrozně sobě cizího a lhostejného. D'Astanovi zatočila se hlava při tomto neočekávaném pohledu do temné hlubiny ženské korespondence a ve spravedlivém hněvu popadl kus nezpracované vlhké hlíny a udeřil jím Charlottu, niče tímto gestem její nejhezčí toaletu... Po tomto neprozřetelném, ale omluvitelném skutku vrátilo se k nim ovšem několik pošmurných dní, snad méně však, než bychom čekali. Brzy sedali vedle sebe opět jako dva holoubci, jako dvě hrdličky: Charlotta byla opět nejsladší ženou pod sluncem a proklínala kajícně všechny přítelkyně a dopisy. Bohužel jednak pozdě trochu, jednak — špatně se znala. Bylať se svěřila již přítelkyni s „pohanou“, která ji stihla, a historka kolovala již známými salóny. Konečně zneužil jí nějaký pisálek proti d'Astanovi ve sprostém bulvárním

plátku, připomenuv mu orientální přísloví, které praví, že udeřiti ženu pouhým květem jest již zločin, a škopek špíny, páchnoucí v jeho nitru pod bezvadným zevnějškem, vylil přitom na hlavu umělcovu. Poněvadž slušní lidé opovrhují plátky, v nichž tropí se podobná alotria, nevěnoval d'Astan 5 valné pozornosti věci a upozornil toliko Charlottu na následky její „bývalé upřímnosti“. Ale Charlotta, rozhořčena na celý svět kvůli sprostotě žurnalistově — napsala opět dopis. Redaktorovi bulvární Krysy. Že ona nechce se zastávati svého manžela, ale že také nezatvrdila dosud 10 docela svého srdce vůči němu, ač jí ubližoval. Proto hledí na věc objektivně a musí uznati, že útok d'Astana byl skutečně podlý. Rozmysliti si smysl těchto slov v tomto případě znamená užasnouti nad nitrem ženy. D'Astan našel koncept dopisu a v týž den zastřelil svou ženu. Byl 15 odsouzen velmi mírně, neboť bylo jasno, že ve chvíli zločinu byla jeho přičetnost nutně porušena. Francouzské, ba i zahraniční časopisy z té doby líčí tento pozoruhodný a výstražný případ velmi podrobně. (Viz např. Le Temps ze 16. prosince 1879.) — — — 20

Mužské dopisy nejsou takto nebezpečné, jsou méně „upřímné“ a méně neuvážené. Zato panuje v nich póza, promyšlená intrika, a chtějí-li přepadnouti, jsou navýsost zákeřné.

Ani ty dopisy, které hrají nějakou úlohu v literatuře 25 nebo v literární historii, nezasluhují povšechně té důvěry, které se obyčejně těší. Jejich význam se přeceňuje. Když jsem na tomto místě psal o básnících a literární historii, dotkl jsem se již toho. O umělci možno říci to, co církev katolická říká o svém papeži: jest neomylný, když mluví 30 ex cathedra. Básník jako básník, to jest ve šťastných svých chvílích tvůrčích, je neomylný; v jeho dopisech však jsou toliko jeho *lidské* ctnosti, popřípadě i nectnosti. Bylo by lépe, kdyby žádných *po něm* nezbylo, aniž těch *o něm*. Jeho dílo zůstalo by čisto, neposkvrněno pomluvami, dohady, 35 špatnými komentáři.

Dopisy dnešních literátů jsou ovšem psány většinou již sub specie aeternitatis. To jest jisté zmoudření po zlých

zkušenostech, ale nikoli úbytek tlachavosti. A nemá to valného smyslu, poněvadž dopisy o literátech nepřestanou býti psány sub specie minuty, jak říká Mahen.

- 5 Kdo poznal v dopisu jednoho z nejstrašlivějších nepřátel pokoje na zemi, obrátí každé slovo desetkrát v příslušném orgánu, než je položí na dopisní papír. Kamarád G. tvrdil onehdy, že redaktor X je hrubián, poněvadž přijetí příspěvku do své revue oznamuje autoru na pouhém korespondenčním lístku a pouze slovy: Otisknu v tom a tom
- 10 čísle. Já myslím, že redaktor X má v této věci svatou pravdu. Pokud ho znám, neděkuje také ani za příznivé kritiky, neposílá urážlivých dopisů za kritiky nepříznivé a vůbec nemá zlozvyků obecné tlachavosti a psavosti: má ovšem zase jiné zlozvyky.

- 15 Ale nestačí toliko nepsati zbytečných dopisů, je třeba i páliť dopisy. Krátce: brániti zlu.